

24. Het Icoon

*Wijsh. 13:1*vv. heeft het over “doorheen de zichtbare goederen God zien”. Geloof is een ‘zien’ en wel doorheen de icoon die de schepping is en inzonderheid de mens. Ook de voorchristelijke kosmos en mens. Want “Gods onsterfelijke levenskracht is in alle dingen” (*Wijsh. 12:1*). Er is zelfs een esthetische inslag in dat iconisch geloof: “De Maker van alle schoonheid heeft (...) geschapen” (*Wijsh. 13:3*). Jezus’ verschijnen te midden van de mensen - Hij stilt b.v. de storm - is maar de herneming van een vervallen - want zondige - kosmos en mensheid én tegelijk een verder doorzetten van de iconische natuur der dingen.

Maria.

Onze oosterse broeders en zusters zijn door en door Trinitair en in het zog daarvan mariaal: “De het verstand te boven gaande Zoon van de Vader beeldde zichzelf af door in u, Moeder van God, Maria, mens te worden: hij hergaf het geschonden beeld (‘eikon’) (van God in de mens) zijn oorspronkelijk uitzicht en heeft er een goddelijke glans doen van uitstralen”. (*T. Spidlik, Les grands mystiques Russes, Paris, 1979, 324*).

Note: ‘glans’ is in het taalgebruik der oosterse kerken niet een ijdele dichterlijke uitdrukking! ‘Glans’ betekent ‘doxa’, heerlijkheid, d.i. God zelf voor zover Hij zijn hoge levenskracht toont. Maria is het uitgangspunt van een verdere iconisering van de kosmos en de mensheid.

Iconen.

Nu kunnen wij de betekenis en de plaats van de iconen beter begrijpen. De hele schepping is iconisch. De mensheid is het. De herschapen kosmos en mensheid zijn het nog meer dankzij Jezus’ geboorte uit Maria en wat daaruit volgde.

Tyciak.-- “De icoon is enkel begrijpelijk vanuit de ‘theiosis’, de vergoddelijking, van de wereld. De deelname van de wereld aan Gods heerlijkheid berust op Jezus’ menswording zoals de apostel Johannes ze duidt”. Inderdaad: voor Johannes is Jezus de wereld- of heelalwijsheid die in Maria’s schoot een menselijk bestaan aangaat.

De icoon als ‘sacramentale’.

Tyciak.-- “De icoon is veel meer dan een gebedsmethode. (...). Zij is een soort sacramentale”. -- ‘Sacramentale’ is een theologische term die een gebaar of een ding, o.g.v. kerkelijke wijding levenskracht dragend, aanduidt. Een ‘sacrament’ in verminderde graad, -- als men wil.

“In de iconenwijding roept de kerk de H. Geest zelf af op de icoon. Pas binnen zo’n bereik wordt een beeld in hout of zo ‘pneumatisch’, d.i. drager van goddelijke levenskrachten” (aldus Johannes van Damascus)”. (J. Tyciak, o.c., 22). In die zin is de icoon een kratofanie, d.i. het zich tonen van ‘kratos’, levenskracht. In onze westers-theologische taal: de icoon geeft genaden af. Voor de oosterse christen: **doorheen de icoon werkt de erin afgebeelde heilige** of zo.

De hele dogmatiek.

Johannes van Damascus was de verdediger bij uitstek van de ‘beelden(verering)’. Maar dit werd in het westen vaak zeer verkeerd begrepen. “Alle dingen zijn voor hem icoon” (Tyciak). Harnack, de protestantse theoloog, vindt dat de ganse dogmatiek die het christendom volgens Johannes van Damascus in zijn wezen definieert, ergens staat of valt met het begrip ‘icoon’.

En inderdaad: zoals wij, in Johannes’ geest het christendom typeerden, heeft Harnack gelijk.- De ganse schepping is icoon of ‘mysterie’. Sedert Jezus is zij dat in een verdiepte graad. En het materiele maar door de kerk met pneumatische levenskracht begaafde ding dat men ‘icoon’ heet, is enkel één type van icoon. “De verering der iconen was de meest bevattelijke uitdrukking van het beeldkarakter van alle dingen, die sedert Jezus’ menswording vernieuwd werden. De schepping was transparant, doorschijnend, geworden en deze transparantie werd overduidelijk in de iconen (...).” (Tyciak, o.c., 27).

Sacraal.

Tyciak, o.c., 27.-- Enerzijds de secularistische duiding der dingen. Anderzijds de mystisch-hiëratische duiding ervan door het gelovige volk, de eremijten, de biddenden, de sterk gelovige hiërarchen, de denkers. - Men vergete ook niet dat de oprukkende Islam die het oosterse christendom verdrong, uitgesproken beeldenvijandig was. Niet verwonderlijk dat het algemene concilie van 869 vroeg **de iconen dezelfde eer te bewijzen als het evangelieboek**. In de derde kanon zegt het concilie: “Indien men de icoon van de Redder niet vereert, dan zal men er ook niet toe in staat zijn Diens aangezicht te aanschouwen bij zijn tweede komst”.

Hiermee hopen wij de axiomatic van onze oosterse geloofsgenoten wat dichterbij gebracht te hebben.